

verslag eerste bijeenkomst werkplaats van de stilte

werkplaats van de stilte

een debat over de relatie tussen spiritualiteit en creativiteit

zondag 29 november 2009 om 14.00 uur in de kapel, kanaalstraat 6

Op zondag 29 november 2009, kwamen ongeveer 35 geïnteresseerden bij elkaar in de Eindhovense Studenten Kapel om te praten over de relatie tussen kunst en religie en de behoefte naar stilte en bezinning. De middag was een eerste bijeenkomst van de Werkplaats van de Stilte, een initiatief die behoeftes naar hedendaagse vormen naar bezinning en verdieping onderzoekt. De middag was opgezet in samenwerking met YourSpace, het debatplatform van het Van Abbemuseum in Eindhoven.

Introductie

De middag begon met een korte inleiding door initiatiefnemer Ingrid Bal, die sprak over het oeroude huwelijk tussen kunst en religie, de teloorgang van religie vandaag de dag en tevens de behoefte van mensen om verstillings op te zoeken. Tevens sprak ze over de aanpak van het project Werkplaats van de Stilte. In dit project wordt de kunstzinnige, ontwerpende discipline ingezet als 'motor' voor het ontwerpende onderzoek. Uiteindelijk zal er, met door het onderzoek verkregen sociaal cultureel en psychologisch inzicht, een soort 'concept kerk' worden ontworpen die de eerste ideeën moeten visualiseren. Deze 'concept kerk' dient als doel om het debat over ruimte voor stilte en bezinning te stimuleren maar ook om te laten zien hoe belangrijk en onmisbaar de creatieve, ontwerpende component is bij vernieuwing.

Freek Lomme, curator van YourSpace voegde in zijn inleiding toe dat vanuit YourSpace het interessant is om te bekijken wat we met religie moeten vanuit een niet-religieus oogpunt. Wat doet de architectuur van een kerkgebouw ons? Waarom praten we zachter als we in een kerkgebouw komen, hoe lezen we de symbolen en hoe gaan we er mee om? Wat we vanuit de kunsten proberen is betekenis geven aan de interactie tussen de kunst en haar kijkers. In dat moment zit een verstillings.

Creativiteit is ruimte geven aan een gelovig hart

De eerste stelling werd voorgedragen door Leo van Vegchel, beeldend kunstenaar en docent; *Creativiteit is ruimte geven aan een gelovig hart*. Leo onderbouwde zijn stelling met een paar krachtige statements; "Om te kunnen verbeelden heb je een diep geloof van de werkelijkheid nodig, die zich aandient. Het zit in ons DNA om te creëren; kijk maar naar die onmogelijk grote steenhouwwerken van vroegere tijden. Wat bewoog iemand om dag in dag uit de berg op te gaan om te hakken in steen. Ons verstand zal nooit begrijpen wat er in ons hart zich roert. Religie en kunst hebben dezelfde genetische bron".

De discussie die volgde nam ruim de tijd om verschillende definities van creativiteit en gelovig hart verder te onderzoeken. Allereerst werd er opgeroepen om de stelling om te draaien; een gelovig hart schept ruimte voor creativiteit. Er kwamen veel kunstenaars aan het woord maar er werd een duidelijke relatie gelegd met andere beroepen en omgevingen waar een creatief denk- en voelvermogen voor nodig is. Een kunstenaar zei; "Als ik een tekening gemaakt heb, snap ik het leven weer net iets meer. Dus voor mij is creativiteit het zoeken naar antwoorden." Maar is die zoektocht niet altijd een resultaat gerichte activiteit? We leven in een resultaat gerichte samenleving waarin mensen nuttig, doelgericht en gecontroleerd moeten zijn (de Tomtom-isering van onze samenleving). Voor de creativiteit is het funest om te denken in termen van commercieel resultaat. Misschien zou er wel wat zicht moeten zijn op kwalitatief resultaat (vind ik mijn werk goed of niet?).

Eerste stelling

Wat is creativiteit?

Een andere kunstenaar sprak; "Ik heb moeite met het woord creativiteit. Het moment dat ik me openstel, ontstaan er dingen. Ik geef me over aan iets wat mijn rede niet kan bevatten. Ik als kunstenaar heb een vrije wil, maar ik laat het los van mijn ego". Wat moet er gebeuren om in die staat van openheid en overgave van de situatie te komen? Is dat dan inspiratie of is dat te weinig? Een schrijver voegde toe: "Is creativiteit de taal van je hart. Inspiratie is aanwezig zijn en als je je leegmaakt, ontstaat er iets dat diep van binnenuit naar boven komt. Of dat nou inspiratie is, of de bron etc, maakt niet uit!"

Wat betekent een 'gelovig hart'?

Dan het gelovige hart. Een gelovig hart is niet verbonden aan een kerk of instituut. Maar waar geloof je in? Leo zette uit dat in de stelling de authenticiteit van het 'hart' wordt bedoelt, niet het voorgedrukte maar het vrije hart. "Durf te dwalen!" Een theoloog legde uit dat misschien 'geraakt hart' een betere term is dan 'gelovig hart'. De vraag komt op of creativiteit en het gelovige hart deelbaar is met anderen? Volgens Leo is het moment dat je volledig in het moment van scheppen zit, je al met de wereld om je heen bezig bent. Het is niet alleen een eiland met jezelf. "Er is een verhaal van Vincent van Gogh in de velden bij Arles. Hij stond een boom te schilderen, totdat hij zelf die boom werd. En het moment dat hij de boom werd, hield hij op met schilderen. Hij had de essentie van het leven geraakt. Maar vertel ons dan niet wat het essentie van het leven is, want dan houden we op met creativiteit. We moeten keer op keer dat gevoel herscheppen, elke dag weer". De stelling is erg ontastbaar maar het is wel iets wat we zouden moeten nastreven. Het geeft een stuk invulling van het dagelijkse bestaan. We kunnen condities creëren om in die leegte van het hart te komen.

We moeten kantoren en fabrieken ombouwen tot kerken

Tweede stelling

De tweede stelling werd gesteld door Martien Vissers; kunstenaar en pleitbezorger voor inter-religieuze stilteplaatsen in Eindhoven; We moeten kantoren en fabrieken ombouwen tot kerken. "We wonen in een moderne stad met een technische universiteit, musea en design. Mensen uit de hele wereld komen hier naar toe om hun wereld vorm te geven en tot een betere wereld te maken. Maar we zien ook de keerzijde van deze wereld. Economische crisis, ecologische crisis, water crisis, we moeten misschien wel tot ons 70ste jaar werken om dit economische systeem op gang te houden. Maar weten we nog wel waar het allemaal om gaat? Laten we stoppen met nog meer te produceren en verzamelen. Laten we stilte vermeerderen om de al aanwezige veelheid te laten bezinken om met de essentie in contact te komen. En dit dan van elkaar leren te doen. Dit betekent: ieder bij zichzelf een begin maken en dan later het delen met elkaar: Kerken, kantoren en fabrieken ombouwen tot stilteplaatsen voor gelovigen en ongelovigen. Kunst, design en religie krijgen dan hun ziel terug. God is dakloos geworden zonder vaste woon en verblijfplaats en lijkt vertrokken omdat wij zo met de buitencant bezig zijn. Onze stad heeft ruimte nodig voor stilte."

Wat is stilte?

De discussie startte met de opmerking dat stilte ervaren fijn is, maar als het moment komt dat je het wilt delen, dan voel je je alleen, want iedereen om je heen leeft in gejaagdheid. Is de media daarvan de schuldige? Er wordt gezegd dat mensen die een ipod op hun hoofd hebben, op hun manier zich ook willen onttrekken van het dagelijkse bestaan en dat dit medium hun helpt om dat te doen. Stilte geeft je toegang tot iets, waar je normaal niet aan kan komen. De stilte helpt je om je weerbaarder te worden. Okay, dus of de stilte geeft iets aan jou, of je zoekt zelf die stilte op; de vraag is of we in een stad een plek moeten creëren voor die stilte.

Een media kunstenaar nam het woord; “Ik proef dat in de discussie de ontwikkeling van moderne technieken en stilte haaks op elkaar staan. Maar ik zie dat techniek ons ook kan helpen bij bewustwordingsprocessen”. Een stilleruimte hoeft dus niet een fysieke ruimte te zijn. Het kan ook een virtuele ruimte of innerlijke ruimte zijn. Een vrouw vertelt over haar technische hulpmiddelen van een hoofdtelefoon, die ze op moet omdat ze weinig of geen geluidsprikkel kan verdragen. Stilte betekent ook dat je momenten moet creëren om ‘te laten’. Dus even geen telefoon op moet nemen, of het gesprek aangaan. “Er wordt eindeloos veel geschreven over de stilte, maar we moeten het nu uiteindelijk een keertje doen!”

Hoe deel je stilte?

Een studente architectuur beaamde dat er een grote behoefte is aan stilte, maar dat alle prikkels die onze omgeving geven, ons weghaalt van die behoefte. Ze stelde de vraag hoe we die behoefte weer onder de aandacht moeten krijgen. Maar als we daarvoor iets willen faciliteren, wat is dan eigenlijk die stilte? Is het jezelf terugtrekken of is het juist het delen van jezelf op plaatsen zoals MSN en andere virtuele werelden? Een man antwoordde: “Maar als je iets moois ziet, wordt je toch automatisch stil? Dan wordt je geraakt en dat gevoel wil je graag delen met anderen. Er zou een ruimte moeten zijn om dat delen te faciliteren. Ik heb tot op heden nog niet echt het verband gehoord tussen stilte, religie en kunst. Misschien is het wel in een museum, maar dat weet ik niet.” Een ander reageerde: “Maar is een ruimte voor stilte niet erg materialistisch?” De man legt uit: Als je iets heel moois hoort, bijvoorbeeld als een stuk muziek, wil je dat graag delen, en het is logisch dat daar een plek voor zou moeten zijn. Een aantal mensen vragen zich af waarom je moet delen? Blijkbaar is dit verlangen dus iets heel persoonlijks. Een scherpe opmerking wordt toegevoegd “Wat is stilte delen? Mag dat met woorden of is dat zonder geluid?” Iemand anders: “We hebben net piano muziek gehad. Was het toen stil?” Begin van de bijeenkomst was er ook even stilte en er was wel geluid. Buiten hoorde je een auto en beneden klonk muziek. Maar het was een onderdeel van de stilte. Maar is stilte niet meer dan ‘geen geluid’. Is het ook niet tevredenheid en acceptatie? Een stilte voelen ipv horen. Stilte is waarnemen, een soort geconcentreerd bezig zijn. We leven een beetje binnenstebuiten, het wordt ons kwalijk genomen dat we de telefoon niet opnemen en niet bereikbaar zijn. Daarom hebben we het in dit gesprek over de stilte. We zijn het een beetje kwijt geraakt, wat het ook al weer was om stil te zijn of wat de stilte voor ons betekent. De vraag blijft of die beleving van stilte bij ieder mens moet laten, of dat we dat als gemeenschap proberen te faciliteren in bijvoorbeeld een ruimte. In de yoga is de betekenis van stilte dat je in je lichaam komt. De ervaring versterkt als je het gezamenlijk beleeft ipv in je eentje. Daarom zou er een plek moeten zijn voor die stilte. Waar? Dat maakt niet zoveel uit!

Conclusies

De discussie is voornamelijk gevoerd rond de definiëring van creativiteit en stilte. Hoewel er verschillende betekenissen aan worden gegeven is er zeker een gemeenschappelijkheid in wat het voor ons betekent. In de eerste stelling konden mensen zich daarom ook wel vinden. De stelling bestond uit twee elementen; de ene was creativiteit; en het tweede het gelovige hart. Eigenlijk werd er gezegd dat creativiteit een religieuze beweegreden is; Kunst is religie. Dit gaat in twee fases.

1. De eerste fase is inspiratie, je open stellen. Het gaat uit van het gelovige hart wat daar in zit.

2. De tweede fase is het proces. Na het openstellen van het hart volgt er nog veel meer.

In de tweede stelling voelt iedereen wel de behoefte voor stilte, maar de invulling ervan is erg individueel. Er zijn veel verschillende invalshoeken waarmee de stilte kan worden vormgegeven en besproken. Deze discussiemiddag is in zichzelf al een manifestatie van een bepaalde verstillingsmanier. Niet verrassend is het dan ook dat er veel open einden zijn over dit onderwerp. Deze discussie wordt niet snel gevoerd en de mensen in de zaal worden dan ook opgeroepen om het gesprek waar mogelijk ook aan te gaan met anderen.

Voor meer informatie over het project Werkplaats van de Stilte, kijk op www.studiozondertitel.nl/werkplaats of stuur een mailtje naar info@studiozondertitel.nl

